

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ШТУЧНИЙ ВЯЧЕСЛАВ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 351.741:342.92:351.746.1

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ
КАДРІВ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Харківському національному університеті внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
Дрозд Олексій Юрійович,
Національна академія внутрішніх справ,
доцент кафедри адміністративної діяльності

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Копан Олексій Володимирович,

Міжвідомчий науково-дослідний центр

з проблем боротьби з організованою злочинністю
при Раді національної безпеки і оборони України,
перший заступник керівника Центру

кандидат юридичних наук

Шкарупа Костянтин Вікторович,

Інститут кримінально-виконавчої служби,

викладач кафедри загальноюридичних дисциплін

Захист відбудеться «9» грудня 2015 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою:
ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії
внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «6» листопада 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Г. Братель

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Конституція України проголосила, що Україна є суверенна та незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Для того, щоб вищенаведені конституційні засади діяли та відповідали реаліям, у нашій державі функціонує інститут влади. Водночас доводиться констатувати, що й сама влада у вигляді відповідних органів та їх посадових осіб потребує захисту від протиправних посягань. З метою здійснення заходів щодо протистояння таким посяганням, забезпечення нормального функціонування органів державної влади, безпеки посадових осіб та об'єктів, визначених у національному законодавстві, в Україні реалізовано інститут державної охорони органів державної влади України та посадових осіб. При цьому основним суб'єктом, на якого покладено завдання стосовно здійснення заходів, спрямованих на забезпечення функціонування вищенаведеного інституту, є військовослужбовці та працівники Управління державної охорони України.

Підготовка кадрів Управління державної охорони України являє собою специфічний процес, під час якого компетентні суб'єкти надають фізичним особам відповідні знання, сприяють формуванню в них необхідних умінь та навичок, водночас, останні сприймають та засвоюють ці знання, переймають уміння й навички та удосконалюють власну практику їх використання. Складність та важливість цього процесу вимагає ретельного підходу до його організації, без чого складно забезпечити належну якість, ефективність та результативність процесу підготовки кадрів Управління державної охорони України.

Ефективність діяльності з підготовки кадрів Управління державної охорони України напряду залежить від того, наскільки чітко засади такої діяльності визначено та врегульовано на нормативно-правовому рівні. Іншими словами, йдеться про правові засади підготовки кадрів Управління державної охорони України, що закріплюються у відповідних нормативно-правових актах, які, як правило, призначені для багаторазового застосування й поширюються на невизначене або визначене загальними рисами коло суб'єктів.

Окремі аспекти нормативно-правового забезпечення функціонування органів державної влади, безпеки їх посадових осіб за допомогою здійснення державної охорони були предметом наукових досліджень таких учених-правознавців, як: В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, М.І. Ануфрієв, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, А.І. Берlach, В.М. Гаращук, Д.І. Голосніченко, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, О.Ю. Дрозд, Р.А. Калюжний, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, С.Ф. Константінов, О.В. Копан, О.В. Кузьменко, М.В. Лошицький, М.А. Матузов, Н.П. Матюхіна, О.В. Негодченко, В.Ф. Опришко, Р.С. Павловський, Ю.С. Педько, П.М. Рабінович, О.П. Рябченко, А.О. Селіванов, О.Ф. Скакун, М.М. Тищенко, О.О. Ткаченко, В.М. Шаповал, В.К. Шкарупа, К.В. Шкарупа, О.М. Якуба та ін. Водночас вищенаведену проблематику зазначені вчені-правознавці досліджували фрагментарно. Зокрема, станом на сьогодні, по суті, немає робіт з комплексного

аналізу питання адміністративно-правових засад підготовки кадрів Управління державної охорони України.

Таким чином, необхідність удосконалення адміністративно-правових засад підготовки кадрів Управління державної охорони України, відсутність комплексних наукових досліджень цієї проблематики, недосконалість адміністративно-правового регулювання в цій сфері зумовлюють актуальність і необхідність комплексного дослідження адміністративно-правових засад підготовки кадрів Управління державної охорони України, а також їх розвитку й удосконалення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24 вересня 2010 р. № 14-10, п. 1.2 Додатку 1 та п. 2.1 Додатку 2 Пріоритетних напрямків наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 роки, затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275, переліку напрямків наукових досліджень в Управлінні державної охорони України, затверджених начальником Управління державної охорони України 1 лютого 2013 року, пп. 1.1, 2.1, 2.3, 12.4, 12.13 Пріоритетних напрямків наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2015–2019 рр., схвалених Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 24 квітня 2015 р., комплексних науково-дослідних тем Харківського національного університету внутрішніх справ: «Реалізація та удосконалення адміністративного законодавства України» (державна реєстрація № 0113U008197); «Правоохоронна функція української держави» (державна реєстрація № 0113U00819). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Харківського національного університету внутрішніх справ від 25 вересня 2014 р., протокол № 10, та зареєстровано Координаційним бюро НАПрН України (25 вересня 2014 р. № 690).

Мета і задачі дослідження. *Мета* роботи полягає у визначенні сутності, змісту та особливостей адміністративно-правових засад підготовки кадрів Управління державної охорони України, а також в окресленні шляхів їх розвитку й удосконалення.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно вирішити такі *задачі*:

- визначити поняття, значення та сутність підготовки кадрів Управління державної охорони України;
- охарактеризувати сучасну систему підготовки кадрів Управління державної охорони України;
- уточнити поняття та систему принципів підготовки кадрів Управління державної охорони України;
- розкрити правові засади підготовки кадрів Управління державної охорони України;

- визначити та охарактеризувати правовий статус і систему суб'єктів підготовки кадрів Управління державної охорони України;
- узагальнити умови та порядок взаємодії в системі організаційних засад підготовки кадрів Управління державної охорони України;
- розкрити внутрішньоорганізаційні засади підготовки кадрів Управління державної охорони України;
- окреслити зовнішньоорганізаційні засади підготовки кадрів Управління державної охорони України;
- надати пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення організації підготовки кадрів Управління державної охорони України.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають під час підготовки кадрів Управління державної охорони України.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади підготовки кадрів Управління державної охорони України.

Методи дослідження включають у себе систему загальних і спеціальних методів наукового пізнання. *Діалектичний метод* використано для надання характеристики засад підготовки кадрів Управління державної охорони України (підрозділи 1.1, 1.2); *формально-юридичний* – для характеристики правових засад підготовки кадрів Управління державної охорони України (підрозділ 2.1), аналізу внутрішньо- та зовнішньоорганізаційних засад підготовки кадрів Управління державної охорони України (підрозділи 3.1, 3.2); *гносеологічний* – для визначення поняття, сутності та значення адміністративно-правових засад підготовки кадрів Управління державної охорони України, характеристики правового статусу підготовки кадрів Управління державної охорони України (підрозділи 1.1, 2.1); *порівняльно-правовий* – для з'ясування прогалин адміністративно-правового забезпечення підготовки кадрів Управління державної охорони України (розділ 2); *структурно-функціональний* – для аналізу системи суб'єктів і принципів підготовки кадрів Управління державної охорони України (підрозділи 1.3, 2.2); *метод статистичного аналізу* – для роботи із статистичними матеріалами (розділи 1–3); *системний* – покладено в основу виділення різноманітних елементів у структурі підготовки кадрів Управління державної охорони України (розділи 1–3).

Емпіричну базу дослідження становлять результати вивчення 198 навчальних справ абітурієнтів і слухачів, пропозиції слухачів Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка щодо удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності Управління державної охорони України, статистичні матеріали щодо професійної підготовки кадрів Управління державної охорони України, довідкові видання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших в українській адміністративно-правовій науці комплексних досліджень, присвячених адміністративно-правовим засадам підготовки кадрів Управління державної охорони України в умовах їх реформування, зокрема:

вперше:

– надано авторське визначення поняття «кадри Управління державної охорони України», яке визначено як основний штатний склад військовослужбовців та працівників Управління державної охорони України, що виконують завдання та функції з метою забезпечення нормального функціонування органів державної влади України, безпеки посадових осіб та об'єктів, визначених законодавством України;

– запропоновано класифікацію принципів підготовки кадрів Управління державної охорони України залежно від сфери їх поширення – загальноправові, міжгалузеві та галузеві. До загальноправових принципів належать верховенство права, законність, гуманізм, рівність, соціальна справедливість; до міжгалузевих – доступність освіти, науковість, єдність і наступність системи освіти, системність, інтегративність, мова освіти; до галузевих – принципи єдиноначальності, позапартійності, безперервності;

– системно охарактеризовано мету підготовки кадрів Управління державної охорони України, яка має складний характер. Доведено, що її формують такі аспекти: по-перше, забезпечення структурних підрозділів Управління державної охорони України відповідно до встановленої чисельності високопрофесійними кадрами, тобто такими, які володіють необхідним рівнем знань, умінь та навичок і здатні їх ефективно застосовувати на практиці, що є важливою гарантією належного рівня якості виконання ними своїх службово-посадових завдань і функцій та відповідних їм повноважень; по-друге, забезпечення індивідуального професійного зростання військовослужбовців Управління державної охорони України: надання можливості кожній особі, яка проходить військову службу, працює в системі Управління державної охорони України, розвивати та вдосконалювати свої професійні знання, уміння, навички, а також ті, що можуть позитивно вплинути на якість та результативність реалізації перших; удосконалення існуючих та розроблення й застосування новітніх форм і методів здійснення навчально-підготовчого процесу, а також упровадження в нього останніх досягнень науки і техніки;

удосконалено:

– визначення поняття «підготовка кадрів», під якими пропонується розуміти процес формування необхідних професійних знань, вмінь та навичок, які дають змогу належним чином виконувати професійні обов'язки. За своєю сутністю навчання являє собою процес взаємодії суб'єкта та об'єкта навчання, під час якої останній набуває відповідних знань, умінь, навичок;

– розуміння основних функцій вищих навчальних закладів, вищих військових навчальних закладів (вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання) та їх підрозділів як суб'єкта підготовки кадрів Управління державної охорони України. До першочергових функцій належать: а) навчально-виховна; б) науково-дослідницька; в) методична; г) воєнно-ідеологічна; ґ) оздоровча. До вторинних або другорядних функцій запропоновано віднести: а) функцію планування; б) організаційно-управлінську функцію; в) кадрове забезпечення; г) контрольну функцію; ґ) взаємодію;

д) функцію матеріально-технічного забезпечення; є) фінансове забезпечення; ж) видавничу діяльність;

– характеристики контролю як соціального явища, що являє собою специфічний різновид суспільної діяльності, змістом якої є вжиття заходів щодо підтримання цілісності існування, а також стабільності й відповідності існуючим соціальним вимогам, нормам (стандартам) функціонування об'єкта (предмета) контролю;

– розуміння напрямів зовнішньоорганізаційного забезпечення підготовки кадрів Управління державної охорони України, у зв'язку з чим доведено, що головними напрямками у здійсненні зовнішньоорганізаційного забезпечення підготовки кадрів Управління державної охорони України є: а) установчий, змістом якого є визначення різних видів нормативів і стандартів у сфері вищої освіти, а також умов і порядку допуску суб'єктів до здійснення освітньої діяльності; б) забезпечувальний, що полягає у створенні належної матеріально-фінансової бази для навчально-підготовчої діяльності; в) контрольно-наглядовий, сутністю якого є спостереження за найбільш важливими аспектами підготовки кадрів Управління державної охорони України, для оцінки її якості та ефективності, вчасного виявлення й усунення наявних у ній недоліків і порушень;

дістало подальший розвиток:

– розуміння того, що стандарти освіти відображають сукупність найбільш важливих показників, яким має відповідати фахівець Управління державної охорони України;

– характеристика сутності взаємодії в системі підготовки кадрів Управління державної охорони України. З'ясовано, що взаємодія є одним із тих організаційних факторів, що безпосередньо впливає на стан якості та ефективності підготовки кадрів Управління державної охорони України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертаційному дослідженні висновки і пропозиції можуть бути використані та використовуються у:

– *науковій діяльності* – для подальшого опрацювання проблемних питань адміністративно-правових засад підготовки кадрів Управління державної охорони України (акти впровадженя Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» від 7 травня 2015 р.; Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 13 травня 2015 р.);

– *правозастосовній діяльності* – представлені рекомендації спрямовано на вдосконалення практичних засад підготовки кадрів Управління державної охорони України (акт впровадження Управління державної охорони України від 26 грудня 2014 р.);

– *навчальному процесі* – положення і висновки дисертації можуть бути використані при підготовці підручників і навчальних посібників з курсів «Адміністративне право», «Адміністративна діяльність ОВС», «Державне управління», «Адміністративна відповідальність», «Актуальні проблеми адміністративного права», «Судові та правоохоронні органи»

(акти впровадженнь Харківського національного університету внутрішніх справ від 5 травня 2015 р.; Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» від 7 травня 2015 р.; Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 13 травня 2015 р.; Національної академії внутрішніх справ від 17 травня 2015 р.).

Апробація результатів дисертації. Результати проведеного наукового дослідження обговорювались на засіданнях кафедри загальноправових дисциплін факультету права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти, одержані узагальнення та висновки оприлюднено на таких науково-практичних конференціях: «Публічне адміністрування в сфері органів внутрішніх справ» (м. Київ, 14 травня 2014 р.); «Роль права та Закону в громадянському суспільстві» (м. Київ, 13–14 лютого 2015 р.); «Наукові дослідження сучасного законодавства України – прогрес юридичної науки XXI століття» (м. Київ, 25–26 червня 2015 р.); «Пріоритетні проблеми реформування системи законодавства України» (м. Київ, 23–24 липня 2015 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертації висвітлено в дев'яти публікаціях, серед яких чотири – у наукових фахових виданнях, що затверджені МОН України, одна – у науковому виданні іноземної держави (Республіка Киргизія), чотири – у тезах виступів на конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (217 найменувань) та додатку. Повний обсяг дисертації становить 204 сторінки, з яких основний текст роботи – 168 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, розкрито мету і задачі, об'єкт та предмет, методи дослідження, окреслено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації результатів дослідження та публікацій.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади підготовки кадрів Управління державної охорони України» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. «Поняття, сутність і значення підготовки кадрів Управління державної охорони України»* з метою з'ясування поняття «підготовка кадрів Управління державної охорони України» розкрито семантичне походження таких термінів, як «кадри», «кадри Управління державної охорони України», «підготовка» та «підготовка кадрів». Запропоновано власне визначення поняття «підготовка кадрів Управління державної охорони України».

Зроблено висновок, що головний зміст підготовки кадрів Управління державної охорони України стосується здобуття освіти кандидатами на

військову службу. При цьому наголошено, що освіта – це основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства й держави.

Акцентовано увагу на тому, що значення підготовки кадрів Управління державної охорони України полягає у формуванні професійного корпусу правоохоронців, які з гідністю та професіоналізмом будуть виконувати завдання Управління державної охорони України. Наведено та охарактеризовано головні риси, які має здобути кандидат на військову службу під час навчання. Зазначено, що підготовка кадрів Управління державної охорони України здійснюється з урахуванням професійно-психологічного відбору та медичного огляду кандидатів на службу.

У підрозділі 1.2. *«Сучасна система підготовки кадрів Управління державної охорони України»* констатовано, що система підготовки кадрів Управління державної охорони України існує в межах загальної національної системи підготовки кадрів, водночас вона передбачає й деякі особливості.

З метою з'ясування особливостей системи підготовки кадрів Управління державної охорони України здійснено аналіз сучасної національної системи підготовки кадрів в Україні.

З'ясовано сутність поняття «система» як у наукових працях учених, так і в чинних нормативно-правових актах. Акцентовано увагу не на системі рівнів освіти, а на системі навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями. Обґрунтовано висновок, що система підготовки кадрів Управління державної охорони України являє собою визначену на нормативно-правовому рівні сукупність навчальних закладів, які здійснюють підготовку осіб відповідно до освітніх рівнів: повної загальної середньої освіти, професійно-технічної освіти та вищої освіти. Чільне місце в системі підготовки кадрів Управління державної охорони України посідають такі навчальні заклади, як ліцеї (ліцеї-інтернати), вищі військові навчальні заклади (вищі навчальні заклади із специфічними умовами навчання) та їх підрозділи.

У підрозділі 1.3. *«Принципи підготовки кадрів Управління державної охорони України»* доведено, що принципи підготовки кадрів Управління державної охорони України є однією з найважливіших складових адміністративно-правових засад окресленої діяльності.

Визначено сутність принципів підготовки кадрів Управління державної охорони України, у результаті аналізу законодавчих положень та позицій учених-правознавців наведено їх конкретні види й розкрито значення кожного з них для підготовки кадрів Управління державної охорони.

Наведено та систематизовано теоретичні підходи до визначення поняття «принципи». Особливу увагу приділено характеристиці юридичної природи поняття «принципи», проаналізовано поняття «принципи права». Запропоновано власне визначення поняття «принципи підготовки кадрів Управління державної охорони України».

На підставі аналізу підходів учених до визначення поняття «класифікація», а також до теорії класифікації принципів права обґрунтовано власний підхід до класифікації принципів підготовки кадрів Управління державної охорони України. Виокремлено та детально проаналізовано загальноправові принципи (верховенства права, законності, гуманізму, рівності, соціальної справедливості), міжгалузеві принципи (науковості, єдності та системності освіти, систематичності, інтегративності, поступовості) та галузеві принципи (єдиначальності, позапартійності, безперервності).

Розділ 2 «Система суб'єктів підготовки кадрів Управління державної охорони України» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. *«Правові засади діяльності суб'єктів підготовки кадрів Управління державної охорони України»* проаналізовано підходи вчених до з'ясування поняття «нормативно-правовий акт».

Охарактеризовано систему нормативно-правових актів, що становлять правову засаду діяльності суб'єктів підготовки кадрів Управління державної охорони України, визначено роль адміністративно-правових норм для підготовки кадрів Управління державної охорони України.

Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність суб'єктів підготовки кадрів Управління державної охорони України, класифіковано за сферою правового регулювання та юридичною силою. Доведено, що основоположним нормативно-правовим актом, що визначає правові засади будь-якої легітимної діяльності, є Основний Закон України – Конституція України від 28 червня 1996 р. Цей нормативно-правовий акт не містить положення, які безпосередньо стосуються підготовки кадрів Управління державної охорони України, натомість містить основоположні правові засади, на підставі яких здійснюється така діяльність. Як приклад міжнародно-правових договорів, що містять основоположні правові засади, які, зокрема, регулюють і питання, пов'язані з підготовкою кадрів Управління державної охорони України, наведено та проаналізовано Загальну декларацію прав людини від 10 грудня 1948 р. та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. Обґрунтовано, що Україна, ратифікувавши згадані вище міжнародно-правових актів, активно імплементує в життя їх положення.

Проаналізовано основні закони України, що визначають стандарти підготовки кадрів Управління державної охорони України та визначають правові й інші засади у сфері їх підготовки. Головну увагу приділено аналізу законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту». Доведено, що всі вищенаведені нормативно-правові акти, реалізуючи стандарти, які закріплені на міжнародному рівні, визначають правові та інші засади у сфері освіти, яка є однією з найважливіших складових підготовки кадрів Управління державної охорони України.

Наголошено, що важливе місце серед нормативно-правових актів, які визначають правові засади вищенаведеної діяльності, посідають закони України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових

осіб», «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію». Розкрито значення названих законів для підготовки кадрів Управління державної охорони України.

На підставі аналізу підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють підготовку кадрів Управління державної охорони України, констатовано, що особливе місце серед нормативно-правових актів, що визначають правові засади підготовки кадрів Управління державної охорони України, посідають накази цього державного правоохоронного органу спеціального призначення, в яких зазначено основні організаційні питання відбору та підготовки кадрів Управління державної охорони України.

У підрозділі 2.2. *«Правовий статус суб'єктів підготовки кадрів Управління державної охорони України»* визначено сутність такої юридичної категорії, як «правовий статус», розкрито її зміст та призначення. Доведено, що серед правознавців немає єдиного погляду на розуміння поняття «правовий статус», водночас стверджується, що наявні відмінності не є кардинальними. Наголошено, що правовий статус – це комплексна категорія, яка складається із сукупності властивостей (ознак) та якостей суб'єкта, що визнаються державою як юридично значущі й закріплюються в тому чи іншому вигляді на рівні відповідних нормативно-правових актів і які відображають правове (юридичне) становище, статус суб'єкта в системі певних суспільних відносин.

Запропоновано визначення поняття «правовий статус суб'єктів підготовки кадрів Управління державної охорони України». Наведено та охарактеризовано коло елементів правового статусу суб'єктів підготовки кадрів Управління державної охорони України, до яких належать: мета, завдання, функції, права та обов'язки.

Зроблено висновок, що чинне законодавство досить якісно врегульовує питання правового статусу суб'єктів підготовки кадрів Управління державної охорони України. Покладаючи на суб'єктів підготовки кадрів Управління державної охорони України цілу низку важливих завдань, влада наділила їх відповідними повноваженнями, які надають суб'єктам підготовки кадрів Управління державної охорони України досить широку автономію у вирішенні питань як освітньо-виховного й науково-дослідницького, так й організаційно-управлінського характеру.

У підрозділі 2.3. *«Взаємодія в системі підготовки кадрів Управління державної охорони України»* наголошено, що досліджувана взаємодія посідає особливе місце у процесі підготовки кадрів Управління державної охорони України та впливає на його якість так само як й інші організаційні-правові питання.

Розкрито етимологічне походження термінів «взаємодія» та «соціальна взаємодія». З'ясовано, що соціальна взаємодія має всі ознаки взаємодії як філософської категорії, а саме: вона характеризує або відображає взаємний вплив суб'єктів соціуму один на одного, що забезпечує їх взаємозалежність та взаємозв'язок і, відповідно, цілісність певної соціальної системи. Утім наголошено, що соціальна взаємодія має не лише філософську, а й

прагматично-прикладну складову. Доведено, що взаємодія у прагматично-прикладному розумінні спрямована на узгодження, збалансоване та доцільне поєднанням зусиль, ресурсів і має, як правило, управлінський характер.

Наголошено, що призначення взаємодії в системі підготовки кадрів Управління державної охорони України полягає в тому, що вона забезпечує тісний зв'язок суб'єктів навчально-підготовчої діяльності з її об'єктами, а також з різноманітними державними й громадськими інституціями, що не лише безпосередньо надають освітні послуги, а й здійснюють іншу тісно пов'язану з ними діяльність управлінського, науково-дослідницького та іншого характеру.

Обґрунтовано висновок, що взаємодія в системі підготовки кадрів Управління державної охорони України полягає в тому, що вона має як внутрішнє, так і зовнішнє спрямування. У зв'язку з цим, виділено та проаналізовано два загальні види взаємодії як засобу забезпечення підготовки кадрів Управління державної охорони України: зовнішню і внутрішню. У середині кожного з видів виокремлено та проаналізовано декілька рівнів системи підготовки кадрів Управління державної охорони України. У внутрішній взаємодії виокремлено взаємодію між педагогічним і науково-педагогічним складом вищого навчального закладу, вищого військового навчального закладу (вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання) та їх підрозділами і слухачами, між слухачами вищого навчального закладу, вищого військового навчального закладу (вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання) та їх підрозділами й керівництвом, між керівництвом та службою кадрового забезпечення, взаємодію вищого навчального закладу, вищого військового навчального закладу (вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання) та їх підрозділами із структурними підрозділами Управління державної охорони України. Зовнішня взаємодія має такі рівні: взаємодія суб'єктів підготовки кадрів Управління державної охорони України з іншими навчальними закладами та науковими установами; взаємодія з державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю; міжнародне співробітництво.

Розділ 3 «Шляхи удосконалення організаційних засад здійснення підготовки кадрів Управління державної охорони України» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. *«Напрями удосконалення внутрішньоорганізаційних засад здійснення підготовки кадрів Управління державної охорони України»* обґрунтовано, що під засадами здійснення підготовки кадрів Управління державної охорони України слід розуміти сукупність відправних (базисних) положень і принципів вимог, на яких ґрунтується організація та реалізація вказаного процесу.

Наголошено, що поняття «організація» має цілу низку тлумачень. Узагальнено теоретичні підходи вчених до характеристики поняття «організація» та запропоновано власне визначення поняття «організаційні засади підготовки кадрів Управління державної охорони України».

Акцентовано увагу на тому, що більшість внутрішньоорганізаційних засад підготовки кадрів Управління державної охорони України тією чи іншою мірою мають своє нормативно-правове визначення. Зауважено, що роль локальних нормативно-правових актів у питанні визначення основних організаційних засад підготовки кадрів не менш важлива, як і роль нормативно-правових документів централізованого характеру.

Охарактеризовано нормативно-правові акти, що визначають внутрішньоорганізаційні засади здійснення підготовки кадрів Управління державної охорони України. Окреслено недоліки правового регулювання внутрішньоорганізаційних засад здійснення підготовки кадрів Управління державної охорони України та запропоновано напрями їх удосконалення.

У підрозділі 3.2. *«Удосконалення зовнішньоорганізаційних засад здійснення підготовки кадрів Управління державної охорони України»* зазначено, що зовнішньоорганізаційне забезпечення підготовки кадрів Управління державної охорони України являє собою складну багатоаспектну діяльність.

Встановлено, що підготовка кадрів Управління державної охорони України хоча й має свої специфічні цілі та завдання, форми і методи, водночас є частиною загальнодержавної освітньої системи, а отже, здійснюється в межах встановлених у державі стандартів у сфері вищої освіти. Тому одним із перших питань, якому присвячено увагу, є характеристика такої зовнішньоорганізаційної засади підготовки кадрів Управління державної охорони України, як встановлення стандарту вищої освіти. Доведено, що стандарти вищої освіти відображають сукупність найбільш важливих показників, яким має відповідати освічена особа із загальновизнаного в суспільстві й державі погляду.

Наголошено, що важливим зовнішньоорганізаційним питанням підготовки кадрів Управління державної охорони України є визначення механізму ліцензування та акредитації діяльності з надання освітніх послуг. Охарактеризовано такий механізм.

Окрему увагу приділено характеристиці зовнішньоорганізаційних засад підготовки кадрів Управління державної охорони України як державного матеріально-технічного та фінансового забезпечення підготовки кадрів Управління державної охорони України. Встановлено, що специфіка досліджуваної групи засад полягає в тому, що вони запроваджуються з метою формування сприятливого зовнішнього організаційно-правового середовища для здійснення діяльності з підготовки кадрів Управління державної охорони України. При цьому головними напрямками у здійсненні зовнішньоорганізаційної підготовки кадрів Управління державної охорони України є забезпечувальний, що полягає у створенні належної матеріально-фінансової бази для навчально-підготовчої діяльності, та контрольно-наглядний, сутністю якого є спостереження за найбільш важливими аспектами підготовки кадрів Управління державної охорони України для оцінки її якості

та ефективності, вчасного виявлення й усунення наявних у ній недоліків і порушень.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання – удосконалення адміністративно-правових засад підготовки кадрів Управління державної охорони України, визначення їх змісту та особливостей. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

1. Аргументовано, що підготовка кадрів Управління державної охорони України являє собою отримання особою, яка бажає стати військовослужбовцем/працівником даного державного правоохоронного органу спеціального призначення, відповідних якостей, що необхідні їй для виконання своїх майбутніх службових обов'язків, а також з метою задоволення потреби в необхідних фахівцях Управлінням державної охорони України. Встановлено, що значення підготовки кадрів Управління державної охорони України полягає в тому, щоб особа як майбутній військовослужбовець/працівник зазначеного правоохоронного органу відповідала передбаченим законодавством вимогам. Для визначення сутності цієї підготовки запропоновано здійснити аналіз вимог до зазначених осіб. Доведено, що сутність підготовки кадрів Управління державної охорони України полягає у проведенні професійно-психологічного відбору та медичного огляду кандидатів на службу, а також здобутті останніми відповідного освітнього рівня – повної загальної освіти, професійно-технічної освіти або ж вищої освіти.

2. Констатовано, що система підготовки кадрів Управління державної охорони України являє собою визначену на нормативно-правовому рівні сукупність навчальних закладів, які здійснюють підготовку осіб відповідно до освітніх рівнів: повної загальної середньої освіти, професійно-технічної освіти та вищої освіти.

3. Під принципами підготовки кадрів Управління державної охорони України запропоновано розуміти закріплені на нормативно-правовому рівні основоположні, керівні та непорушні засади, на яких здійснюється зазначена діяльність. Виокремлено такі принципи: верховенство права, законність, гуманізм, рівність, соціальна справедливість; доступність освіти; науковість; єдність і наступність системи освіти; системність; інтегративність; мова освіти; єдиноначальності; позапартійності; безперервності.

4. Констатовано, що правові засади підготовки кадрів Управління державної охорони України являють собою передбачені в національному законодавстві нормативно-правові основи, на яких ґрунтується діяльність уповноважених суб'єктів з підготовки кадрів зазначеного органу, а також визначається можливість зацікавлених осіб реалізувати право на проходження такої підготовки. Серед нормативно-правових актів, що визначають правові

засади підготовки кадрів Управління державної охорони України, виокремлено: Конституцію України; міжнародні договори України; закони України, передусім ті, за допомогою яких здійснюється правове регулювання у сфері освіти; укази Президента України; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; накази Управління державної охорони України.

5. Правовий статус суб'єктів підготовки кадрів Управління державної охорони України охарактеризовано у вузькому та широкому розумінні. У першому випадку правовий статус включає лише права та обов'язки суб'єкта, які фактично є серцевиною, основою будь-якого правового статусу будь-якого суб'єкта. Правовий статус у широкому розумінні має включати весь обсяг юридично значущих ознак, властивостей та якостей суб'єкта. Обґрунтовано, що головним суб'єктом підготовки кадрів Управління державної охорони України є Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Окрім зазначеного інституту, як суб'єктів підготовки фахівців Управління державної охорони України запропоновано розглядати й інші навчальні заклади, вищі навчальні заклади, вищі військові навчальні заклади (вищі навчальні заклади із специфічними умовами навчання) та їх підрозділи, які надають своїм студентам/слухачам такий рівень знань, умінь і навичок, який дозволяє їм проходити військову службу/працювати в Управлінні державної охорони України. Усі вищі навчальні заклади як суб'єкти підготовки кадрів Управління державної охорони України, за загальним правилом, є рівними у своєму правовому статусі: користуються однаковими правами та виконують однакові обов'язки. Водночас специфіка окремих категорій вищих військових навчальних закладів (вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання) та їх підрозділами може передбачати для них певні особливості у їх правовому становищі, які виявляються в наданні додаткових прав та (або) покладанні на них додаткових специфічних обов'язків.

6. З'ясовано, що специфіка взаємодії як організаційного елементу підготовки кадрів Управління державної охорони України полягає в тому, що вона має як внутрішнє так і зовнішнє спрямування. У зв'язку з цим, запропоновано виділити два загальні види взаємодії як засобу забезпечення підготовки кадрів Управління державної охорони України: зовнішню та внутрішню. У кожному з видів також виокремлено декілька рівнів. Внутрішня взаємодія включає в себе такі рівні: а) взаємодія між педагогічним та науково-педагогічним складом вищого навчального закладу, вищого військового навчального закладу (вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання) та їх підрозділами і слухачами останнього. Тобто – це та взаємодія, що опосередковує навчально-підготовчий процес, що за своєю глибинною сутністю є суцільною взаємодією, під час якої викладач, лектор, наставник здійснює певний вплив на слухача (слухачів), а той сприймає його. Водночас, визнаючи, що в цій взаємодії пріоритетну роль відіграє суб'єкт навчання, він також може бути й об'єктом взаємодії, адже слухачі теж у процесі навчання здійснюють вплив на викладачів, які повинні сприймати його, аналізувати та

реагувати на нього. Ефективна взаємодія надає можливість здійснювати безперервний контроль за рівнем якості, ефективності та результативності навчання; б) взаємодія між слухачами вищого навчального закладу, вищого військового навчального закладу (вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання) та їх підрозділами й керівництвом. Така взаємодія має управлінський характер; в) взаємодія між керівництвом та підрозділом кадрового забезпечення Управління державної охорони України. Ця взаємодія має опосередкований характер щодо підготовки кадрів Управління державної охорони України, але вона, по-перше, тісно пов'язана з нею, по-друге, реалізується в межах як Управління державної охорони України, так і вищого навчального закладу, вищого військового навчального закладу (вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання) та їх підрозділами як суб'єкта підготовки кадрів; г) взаємодія вищого навчального закладу, вищого військового навчального закладу (вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання) та їх підрозділами закладу із структурними підрозділами Управління державної охорони України. Зовнішня взаємодія має такі рівні: взаємодія вищого навчального закладу, вищого військового навчального закладу (вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання) та їх підрозділами, що здійснює підготовку кадрів Управління державної охорони України, з іншими навчальними закладами та науковими установами; взаємодія з державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю; в) міжнародне співробітництво.

7. Визначено, що внутрішньоорганізаційні засади підготовки кадрів Управління державної охорони України – це низка основоположних вимог щодо побудови процесу підготовки кадрів та здійснення управління ним, які забезпечують цілісність цього процесу, цілеспрямованість, послідовність та ефективність його функціонування як єдиної, злагодженої системи.

8. Серед зовнішньоорганізаційних засад підготовки кадрів Управління державної охорони України виділено ліцензування, акредитацію та контроль. Встановлено, що ліцензування – це комплексна оцінка спроможності суб'єкта на предмет його можливості виступати повноцінним учасником та головним безпосереднім реалізатором (здійснювачем) освітньо-виховної діяльності. Наголошено, що акредитація як засіб організації діяльності вищого навчального закладу, вищого військового навчального закладу (вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання) та їх підрозділами, у тому числі тих, що здійснюють підготовку кадрів Управління державної охорони України, спрямована на вивчення стану їх навчально-виховної й наукової діяльності та перевірку її відповідності системі державних стандартів у сфері вищої освіти. Доведено, що зовнішній контроль за діяльністю щодо підготовки кадрів Управління державної охорони України полягає у здійсненні компетентними суб'єктами, які перебувають поза межами організаційної структури системи підготовки кадрів, спостереження за законністю, якістю та ефективністю проведення роботи з професійного навчання і підготовки кадрів Управління державної охорони України, виявлення в ній порушень, недоліків та прогалин,

ужиття заходів щодо їх усунення, а також вироблення на основі отриманих під час контролю даних перспективних шляхів подальшого розвитку й удосконалення навчально-виховної роботи в цій сфері. Доведено, що головними напрямками у здійсненні зовнішньоорганізаційного забезпечення підготовки кадрів Управління державної охорони України є такі: а) установчий, змістом якого є встановлення різних видів нормативів і стандартів у сфері вищої освіти, а також визначення умов і порядку допуску суб'єктів до здійснення освітньої діяльності; б) забезпечувальний, що полягає у створенні належної матеріально-фінансової бази для навчально-підготовчої діяльності; в) контрольно-наглядовий, сутністю якого є спостереження за найбільш важливими аспектами підготовки кадрів Управління державної охорони України, для оцінки її якості та ефективності, вчасного виявлення й усунення наявних у ній недоліків і порушень.

9. Наголошено, що існують певні прогалини в організації підготовки кадрів Управління державної охорони України, зокрема, запропоновано приділяти більше уваги її цільовому блоку. Доведено, що з метою забезпечення цілеспрямованості, високої якості та ефективності досліджуваного підготовчого процесу потрібно чітко визначити його завдання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Штучний В. В. Правові засади підготовки кадрів Управління державної охорони України / В. В. Штучний // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 6–2. – Т. 3. – С. 122–125.

2. Штучний В. В. Кваліфікаційні вимоги до військослужбовців Управління державної охорони України / В. В. Штучний // Митна справа. – 2014. – Спеціальний випуск. – С. 115–119.

3. Штучний В. В. Вищі навчальні заклади в системі підготовки кадрів Управління державної охорони України / В. В. Штучний // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015 – Вип. 13. – Т. 1. – С. 73–75.

4. Штучний В. В. Принципи підготовки кадрів Управління державної охорони України / В. В. Штучний // Митна справа. – 2015. – № 1 (97). – С. 65–70.

5. Штучный В. В. Теоретико-правовые основы подготовки кадров для Управления государственной охраны / В. В. Штучный // Право и Политика : науч.-метод. журн. (Кыргызская Республика). – 2015. – № 1. – С. 277–280.

6. Штучний В. В. Зміст поняття кадри Управління державної охорони України / В. В. Штучний // Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ : матеріали круглого столу (Київ, 14 трав. 2014 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 396–399.

7. Штучний В. В. Етимологія та сучасність поняття принципу підготовки кадрів Управління державної охорони / В. В. Штучний // Роль права та закону в громадському суспільстві : міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–14 лют. 2015 р.). – К. : Центр правових наукових досліджень, 2015. – С. 80–82.

8. Штучний В. В. Окремі аспекти зовнішнього контролю за діяльністю суб'єктів підготовки кадрів Управління державної охорони України / В. В. Штучний // Наукові дослідження сучасного законодавства України – прогрес юридичної науки XXI століття (Київ, 25–26 черв. 2015 р.). – К. : Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2015. – С. 34–37.

9. Штучний В. В. До проблеми визначення поняття «організаційні засади підготовки кадрів управління державної охорони України» / В. В. Штучний // Пріоритетні проблеми реформування системи законодавства України (Київ, 23–24 лип. 2015 р.). – К. : Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2015. – С. 44–47.

АНОТАЦІЯ

Штучний В.В. Адміністративно-правові засади підготовки кадрів Управління державної охорони України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2015.

Дисертацію присвячено аналізу сутності та особливостей підготовки кадрів Управління державної охорони України. Визначено поняття підготовки кадрів Управління державної охорони України, розкрито його значення та сутність. Охарактеризовано сучасну систему підготовки кадрів Управління державної охорони України. Уточнено поняття та систему принципів підготовки кадрів Управління державної охорони України. Розкрито правові засади підготовки кадрів Управління державної охорони України. Визначено та охарактеризовано правовий статус і систему суб'єктів підготовки кадрів Управління державної охорони України. Узагальнено умови та порядок взаємодії в системі організаційних засад підготовки кадрів Управління державної охорони України. Розкрито внутрішньоорганізаційні засади підготовки кадрів Управління державної охорони України. Окреслено зовнішньоорганізаційні засади підготовки кадрів Управління державної охорони України. Надано пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-правових засад підготовки кадрів Управління державної охорони України.

Ключові слова: підготовка, кадри, адміністративно-правові засади, система, суб'єкти, правовий статус, взаємодія, принципи, внутрішньоорганізаційні засади, зовнішньоорганізаційні засади, Управління державної охорони України.

АННОТАЦИЯ

Штучный В.В. Административно-правовые основы подготовки кадров Управления государственной охраны Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право; финансовое право; информационное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2015.

Диссертация посвящена анализу сущности и особенностей подготовки кадров Управления государственной охраны Украины. Определено понятие подготовки кадров Управления государственной охраны Украины, раскрыто его значение и сущность. Доказано, что подготовка кадров Управления государственной охраны осуществляется с целью получения лицом, которое желает стать военнослужащим/работником данного государственного правоохранительного органа специального назначения, соответствующих качеств, необходимых ему для выполнения своих будущих служебных обязанностей, а также в целях удовлетворения потребности в необходимых специалистах Управлением государственной охраны Украины.

Охарактеризовано современную систему подготовки кадров Управления государственной охраны Украины. Уточнены понятие и система принципов подготовки кадров Управления государственной охраны Украины.

Определено, что правовые основы подготовки кадров Управления государственной охраны Украины в национальном законодательстве представляют собой определенные нормативно-правовые основы, на которых базируется деятельность уполномоченных субъектов по подготовке кадров указанного выше органа, а также определяется возможность заинтересованных лиц реализовать право на прохождение такой подготовки.

Определены и охарактеризованы правовой статус и система субъектов подготовки кадров Управления государственной охраны Украины.

Охарактеризованы условия и порядок взаимодействия в системе организационных основ подготовки кадров Управления государственной охраны Украины.

Раскрыты внутреннеорганизационные и внешнеорганизационные основы подготовки кадров Управления государственной охраны Украины. Доказано, что основными направлениями в осуществлении организационного обеспечения подготовки кадров Управления государственной охраны Украины являются: а) учредительный, содержанием которого есть установление различных видов нормативов и стандартов в сфере высшего образования, а также определение условий и порядка допуска субъектов к осуществлению образовательной деятельности; б) обеспечительный, который заключается в создании надлежащей материально-финансовой базы для учебно-подготовительной деятельности; в) контрольно-надзорный, сущностью которого является наблюдение за наиболее важными аспектами подготовки кадров Управления государственной охраны Украины, для оценки ее качества и

эффективности, своевременного выявления и устранения имеющихся в нем недостатков и нарушений.

Даны предложения и рекомендации по совершенствованию административно-правовых основ подготовки кадров Управления государственной охраны Украины.

Ключевые слова: подготовка, кадры, административно-правовые основы, система, субъекты, правовой статус, взаимодействие, принципы, внутреннеорганизационные основы, внешнеорганизационные основы, Управление государственной охраны Украины.

SUMMARY

Shtuchniy V. Administrative and Legal Principles of Training of the Department of the State Guard of Ukraine. – *Manuscript.*

Thesis of PhD in Law; specialty 12.00.07 – Administrative Law and Process; Financial Law; Information Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2015.

The thesis provides the analysis of the nature and characteristics of the training process of the command staff of Department of the State Guard of Ukraine. The concept of training of the Department of the State Guard of Ukraine discloses its meaning and necessity. The modern Department of the State Guard of Ukraine staff training system is characterized. The meaning and principles of staff training system are explained in keen details. Legal principles of training of the Department of the State Guard of Ukraine are underlined. The legal status and the system of training of the Department of the State Guard of Ukraine are defined and characterized. Overview of organizational principles interaction conditions and procedure for the training system of the Department of the State Guard of Ukraine is provided. Intra-organizational principles of training of the Department of the State Guard of Ukraine are revealed. External organizational principles of the training of the Department of the State Guard of Ukraine are outlined. The proposals and recommendations for the improvement of the administrative and legal framework of the staff training of the Department of the State Guard of Ukraine are provided.

Keywords: training, personnel, administrative and legal principles, system, subjects, legal status, interaction, principles, internal organizational principles, external organizational principles, Department of the State Guard of Ukraine.